

Шергіна Л.А., к.е.н., доцент,
кафедра економіки підприємств КНЕУ,
Кузнецова Т.В., к.е.н., проф.,
кафедра економіки НУВГІП, м. Рівне

ВИКОРИСТАННЯ СИТУАЦІЙНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ДЛЯ ПОСИЛЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ПРИ ВИВЧЕННІ ВИБІРКОВИХ ДИСЦИПЛІН

*Нет стремления более естественного,
чем стремление к знанию.
Мы прибегаем к любому средству овладеть им.
Мишель Эйкем де Монтень*

Студенти в результаті права вибору вивчення окремих дисциплін отримали можливість реалізувати свій науковий інтерес через більш поглиблене вивчення проблем, які їх цікавлять. Студент самостійно обирає частину дисциплін згідно з його уподобаннями та перспективами працевлаштування. Вибираючи ту чи ту дисципліну студент має на меті отримати певну суму теоретичних знань і практичних навичок у певній вузькій предметній області. Це сприяє підвищенню інтелектуального рівня майбутнього фахівця та забезпечує формування його як творчої особистості.

Впровадження у навчальний процес практики надання студентам права вибору окремих спекурсів тягне за собою певні проблеми в його організації, без усвідомлення і вирішення яких досягнення бажаного результату стає проблематичним.

Упровадження нових активних методів навчання являється ефективним засобом в опануванні сучасних освітніх технологій і використовуються при підвищенні ефективності навчання та якості знань студентів. Активні методи навчання орієнтовані на особистість студента, на його свідому участь у розвитку власних знань, персональних і фахових навичок, у тому числі навичок колективної роботи й творчого вирішення конкретних проблем.

Особливої актуальності при вивченні курсу «Підприємництво і бізнес-культура» набуває застосування активних методів навчання. Система викладання та поточно-модульного контролю по даній дисципліні направлена на те, щоб студент отримав необхідні теоретичні знання та обов'язково набув відповідних практичних навичок.

Важливим доповненням до традиційного навчального процесу є аналіз конкретних ситуацій, який створює умови як для розвитку інтересу до певного виду діяльності, так і для активного формування професійних умінь, необхідних для практичної діяльності, удосконалення кваліфікації та майстерності майбутніх фахівців, які повинні швидко адаптуватися в мінливих умовах і бути здатними до ефективного розв'язання проблем.

Ситуативне навчання відносять до особистісно орієнтованих технологій навчання, тому що передбачає інтерактивне навчання, у процесі якого студенти стають активними учасниками навчального процесу. Ідеться про такий вид аудиторного заняття, на якому студенти, попередньо вивчивши інформаційний пакет навчального матеріалу — кейс, ведуть колективний пошук нових ідей, а також визначають оптимальні способи, механізми і технології їх реалізації [2].

В умовах обмеженості часу та постійних змінах ринкової кон'юнктури важливим для студентів є здобуття навичок працювати з інформацією, готовність до змін і гнучкість, ділова орієнтація, розвиток комунікативних здібностей, здатність приймати рішення. Перелічені якості фахівця можуть бути сформовані при застосуванні в навчальній практиці кейс-методу [8]. Кейс-метод є важливим методом активного навчання, який допомагає глибше зрозуміти тему та перевірити засвоєння теорії, розвинути і застосувати аналітичне і стратегічне мислення, вміння робити раціональні висновки, розвинути комунікаційні навички, заохотити дискусію. але що особливо важливо — поєднати теоретичні знання та їх практичне застосування, перетворити знання у вміння.

Кейс-метод (*case study*) являє собою метод навчання за допомогою аналізу ситуацій. На заняттях студентам пропонується реальна ситуація і практична проблема, яку необхідно вирішити, спираючись на вже освоєний комплекс знань і отриманий досвід. Проблема ніколи не має єдиного правильного рішення, що дозволяє студентам не тільки закріпити знання, але й розвивати навички аналітичного і творчого мислення, вміння аргументовано висловлювати думки та ідеї, вчитися працювати в команді та застосовувати на практиці теоретичний матеріал.

Мета кейс-методу — це навчити студентів аналізувати інформацію, виявляти ключові проблеми, обирати альтернативні шляхи рішення, оцінювати їх, знаходити оптимальний варіант і формулювати програми дій. Даний метод дозволяє розвивати навички групової, командної роботи, що розширює можливості для вирішення типових проблем у межах тематики вивчення [4].

Задачі, які розв'язуються в процесі аналізу кейсів, такі: здійснення проблемного структурування, тобто виділення комплексу проблем ситуації, їх типологія і характеристика (проблемний аналіз); причинно-наслідковий і системний аналіз ситуації; діагностика змісту діяльності в практичній ситуації; її моделювання і оптимізація; визначення системи оцінок ситуації, її складових, наслідків; підготовка рекомендацій і розробка програми діяльності [6].

Виділяють такі навчальні завдання кейс-методу:

- набуття навичок використання теоретичного матеріалу для аналізу законодавства, статистичних джерел;
- формування навичок оцінювання практичної ситуації, вибір та організація пошуку основної інформації;
- вироблення вмінь формулювати питання і запити;
- вироблення умінь розробляти багатоваріантні підходи до реалізації плану дій;
- формування вмінь самостійно приймати рішення в умовах невизначеності;
- формування навичок і прийомів всебічного аналізу ситуацій, прогнозування способів розвитку ситуацій;
- формування вмінь і навичок конструктивної критики [3].

Унікальність кейс-аналізу в тому, що він задіює відразу кілька методів навчання і дає студентам можливість освоїти і закріпити форми пізнання і аналізу дійсності в комплексі: з використанням моделювання (побудова моделі ситуації), системного аналізу (системне уявлення і аналіз ситуації), проблемного методу (подання проблеми, що лежить в основі ситуації), уявного експерименту (спосіб отримання знання про ситуацію за допомогою її уявного перетворення), методів опису (створення опису ситуації), класифікації (створення упорядкованих переліків властивостей, сторін, складових ситуації), ігрових методів (представлення варіантів поведінки героїв у ситуації), «мозкової атаки» (генерування ідей щодо ситуації) та дискусії (обмін поглядами з приводу проблеми та шляхів її вирішення).

Перевагами методу-кейсів можна виділити наступне: доповнення теоретичних аспектів розгляду проблеми; можливості вивчення складних і професійно значущих питань в емоційно сприятливій атмосфері навчального процесу, використання набутого досвіду у реальній практиці; можливості здійснення швидкої, але ґрунтовної оцінки обговорюваних питань і запропонованих рішень.

Слід відмітити недоліки методу-кейсів:

1) здатність виявляти, аналізувати та прораховувати кожний крок, який наблизить до вирішення проблеми, є одним із переваг методу кейсів і в той же час — одним із його недоліків та обмежень. Потрапивши в аналогічну ситуацію в реальному житті, учасник навряд чи зможе швидко пригадати отриманий досвід;

2) оскільки часові обмеження можуть не дозволити групі напрацювати об'єктивні шляхи вирішення проблеми та надати практичні рекомендації щодо цього, цей факт, імовірно, може викликати загальне почуття незадоволення;

3) низька активність студентів на заняттях є найтипівішою причиною зниження ефективності методу. Студенти можуть почувати себе дискомфортно, якщо переживають, що викладач не погодиться з ними, або однокурсники не підтримують їх думку. Потрібно здійснювати поступові кроки для підсилення індивідуальної участі кожного студента в груповій роботі [9].

Застосування кейс-методу стимулює індивідуальну активність студентів, формує позитивну мотивацію до навчання, зменшує «пасивних» і невпевнених у собі студентів, забезпечує високу ефективність навчання і розвитку майбутніх фахівців, формує певні особистісні якості і компетенції.

У курсі «Підприємництво і бізнес-культура» можна використовувати різні види конкретних ситуацій. Найчастіше застосовують ситуації, які містять опис реальної проблеми і які аналізуються з метою прийняття власного рішення. Або ситуації, що ілюструють вже прийняті рішення. Вони застосовуються для різнобічного аналізу можливих наслідків рішення. Також для розвитку вмінь з ідентифікації проблеми можуть застосовуватись кейси, що містять опис одразу комплексу проблем і необхідно виокремити ці протиріччя. Застосування таких видів кейсів дозволяє урізноманітнити процес навчання у відповідності з освітньо-виховними цілями особистісно орієнтованої системи навчання. [1]

Заміна традиційних занять із заздалегідь заданими питаннями і підготовленими відповідями або питань при проведенні контролю на аналіз та обговорення конкретних ситуацій дозволяє розвивати та вдосконалювати аналітичні навички; проблемність мислення, тобто здатність бачити проблему; вміння узагальнювати теоретичний матеріал і наявний практичний досвід; встановлювати причинно-наслідкові взаємозв'язки, навчитися вірно оцінювати фактичний матеріал [7].

Доцільність та ефективність застосування проблемних ситуацій при вивченні дисциплін загальнотеоретичного характеру, на нашу думку, полягає в тому, що вони дають можливість, по-перше, закріпити теоретичні знання, набуті під час лекційних і практичних занять, по-друге, ви-

робити вміння аналізувати великі масиви інформації, по-третє, навчитися формулювати та обґрунтовувати альтернативні рішення щодо тієї чи іншої господарської ситуації [5].

Актуальність впровадження активних методів у процес навчання обумовлено тим, що на сучасному ринку праці висувуються на перше місце не інформованість спеціаліста, а вміння розв'язувати конкретні проблеми, що виникають у професійній діяльності.

Література

1. Богорад М.А., Балягіна І.А. З досвіду використання методу конкретних ситуацій у курсі «Методика викладання економіки». Досвід організації та активізації навчального процесу на основі впровадження інноваційних технологій : Зб. матеріалів наук.-метод.конф. 5-8 лютого 2008 р. — Т. 1. — К.: КНЕУ, 2008. — С. 84—86.

2. Гончарова Н.В. Ситуаційні завдання як елемент сучасної інноваційної технології навчання. Навчальні інновації та їхній вплив на якість університетської освіти : Зб. матеріалів наук.-метод.конф. 29 січня 2003 р. — К.: КНЕУ, 2003. — С. 263—265.

3. Лисунь А.Д. Використання кейс-методів при викладанні дисципліни «Господарське-процесуальне право». Наукова складова навчального процесу та інноваційні технології його розвитку : Зб. матеріалів наук.-метод. Конф. 12 квітня 2011 р: Т. 2. — К.: КНЕУ, 2011. — С. 330—335.

4. Олійник В.В., Фурсова О.В. Застосування активних методів навчання у формуванні практичних навичок і компетенцій випускників. Індивідуалізація навчального процесу як провідна складова модернізації вищої економічної освіти: Зб. матеріалів наук.-метод.конф. 31 січня — 2 лютого 2006 р. — Т. 1 — К.: КНЕУ, 2006. — С. 341—343.

5. Пащенко О.Ю. Застосування проблемних ситуацій при вивченні загальнотеоретичних дисциплін. Індивідуалізація навчального процесу як провідна складова модернізації вищої економічної освіти: Зб. матеріалів наук.-метод.конф. 31 січня — 2 лютого 2006 р. — Т. 2. — К.: КНЕУ, 2006. — С. 270—271.

6. Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода / Под ред. д.е.н., проф. Сурмина Ю.П. — К.: Центр инноваций и развития, 2002. — 286 с.

7. Тімакова А.В. Застосування методу конкретних ситуацій як умова формування творчої особистості. Досвід організації та активізації навчального процесу на основі впровадження інноваційних технологій : Зб. матеріалів наук.-метод.конф. 5—8 лютого 2008 р. — Т. 1. — К.: КНЕУ, 2008. — С. 252—253.

8. Урванцева С.В. Кейс-метод як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів з дисципліни «Інвестування». Досвід організації та активізації навчального процесу на основі впровадження інноваційних технологій : Зб. матеріалів наук.-метод.конф. 5—8 лютого 2008 р. — Т. 2. — К.: КНЕУ, 2008. — С. 513—514.

9. Електронний ресурс. Режим доступу : <http://pidruchniki.ws/18380828/pedagogika/mikrovikladannya>

Ягодка А.Г., доцент кафедри макроекономіки
та державного управління

СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА МІНІ-КОНФЕРЕНЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОСВОЄННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

У сучасних умовах реформування вищої освіти однією із вимог є підготовка кваліфікованих економістів, здатних до компетентної, відповідальної та ефективної діяльності за своєю спеціальністю на рівні світових стандартів. Академік А.Ф. Павленко визначає такі складові моделі сучасного економіста: по-перше; сучасний гуманітарний світогляд, по-друге; глибокі фахові знання і практичні навички, по-третє; володіння сучасними комп'ютерними та інноваційними технологіями, по-четверте; вільне володіння однією або кількома іноземними мовами, по-п'яте; добра правова підготовка. В умовах сьогодення підготовку таких фахівців неможливо забезпечити без вдосконалення організації навчального процесу, покращення науково-методичного забезпечення навчального процесу, впровадження новітніх форм і методів навчання студентської молоді.

Важливим чинником підготовки високо кваліфікованих фахівців є підвищення ролі самостійної роботи студентів магістрів над навчальним матеріалом, яка являється специфічною формою навчання і спрямована на формування особистості студента, індивідуальне оволодіння навчальним матеріалом, а тому повинна мати конкретні змістовні характеристики, контролюватися, перевірятися і оцінюватися. Важливу роль при цьому має посилення значущості професорсько-викладацького складу в розвитку навичок самостійної роботи студентів та ефективної організації проведення аудиторної та індивідуально-консультативної роботи викладачів зі студентами.

На наш погляд, ефективною формою щодо формування навичок студентів магістрів до науково-дослідної, практичної роботи та освоєння економічних наук є застосування інноваційних тех-